

Referat från författarträff med Göran Greider 19/4 2010 på Gubbängens bibliotek

Arr: Gubbängens biblioteks vänner och ABF Stockholm.

Göran Greider skulle enligt programmet presentera sin bok om Dan Andersson, ”Det gångna är som en dröm och det närvarande förstår jag icke”, 2008, samt sin senaste diktsamling ”Katterna kommer in från mörkret”, 2009, bägge prisade av kritiken. Han inledde med att berätta att hans katter ibland skriver dikter genom att springa över tangentbordet på hans dator, dikter som sedan publiceras i Dala-Demokraten. Han berättade också att diktsamlingen innehåller dikter om kläder, stil och mode, som han även skrivit en bok om tillsammans med Barbro Hedvall – detta sedan han sett Angela Merkel i en starkt uringad klänning och blivit övertygad om att det var denna bild som ulöste finanskrisen (!) – varpå han gick över till att berätta om Dan Andersson.

Han berättade att det alltid, när han talat över detta ämne, brukade sitta en ”80plus-maffia i publiken för att bevaka sitt ”helgon” – den inställningen till Dan Andersson ville han utmana i sin bok. Han underströk samtidigt Dan Anderssons märkliga come back först på 60-talet och nu även på 2000-talet, främst berodde på diktens sångbarhet, dess melodi, som tagits upp av sångare och musiker som Sofia Karlsson och Joakim Thåström i vår tid, som tonsatt dem och även gjort om dem till rocklåtar. På så sätt har Dan Andersson, som dog för snart 100 år sedan 1920, fortsatt att leva och älskas av en ung publik även idag.

Greiders egen utgångspunkt för biografien var ett personligt förhållande till Andersson som grundlagts i barndomen då hans mor sjöng ”Till min syster” som vaggång för honom, en sång som senare även spelades in med Hootenany Singers med Björn Ulveus. Deras inspelning av ”Tiggaren från Loussa” låg på svensktoppen i 52 veckor i början av 70-talet, sen fick den inte ligga längre utan måste tas bort. Själv gick Göran Greider redan i tioårsåldern till biblioteket och läste så småningom allt av Dan Andersson; författaren har funnits med honom sedan dess. Dan Anderssons come back på 60-talet tolkade han som en reaktion på den ökande stressen i samband med moderniseringen av samhället och kvinnornas utträde på arbetsmarknaden – bra saker i och för sig, men livet blev mer krävande. Och då kunde man finna ro i Dan Anderssons diktning. Skaldens egen längtan efter sinnesfrid trängde igenom i hans ord. I Greiders barndomshem delades släkten på jularna i två delar, en som höll på Evert Taube och en som höll på Dan Andersson. Andersson vann pga av en gift snickare som sjöng hans sånger så bra.

När sedan Greider kom till Dala-Demokraten 1999 var det som att stiga in i Dan Anderssonland. Här låg ju Orsa och Nås finnmark, precis de trakter som Dan Andersson förvandlat till magi i sin dikt. Och Greider berättade om hur busslaster med PRO:are fortfarande vallfärdar till den sk Loussastugan i Skattlösberg där familjen Andersson bodde några år innan de flyttade till Gräsberg. Skolhuset, där han föddes, revs redan under hans livstid, men Loussastugan står kvar, liksom även Bränntjärnstorpet, där hans far föddes, och dit Dan Andersson alltid återvände efter sina sejourer i Stockholm – för att strax längta därifrån på nytt. Det var Greiders återkommande tes under föredraget att Dan Andersson var en rastlös, kluven människa, lika beroende av storstaden som landsbygden, lika snabbt uttråkad och otillfresställd var han än befann sig. Greider hade gradvis börjat se honom som en hippityp, som en ung ung Ulf Lundell, före dennes nyktra period – ett år som nykterhetsivrare ingick även i Dan Anderssons levnad – och senare som starkt intresserad av droger, islam, mystik, buddism, hinduism och andra sällsamma och exotiska företeelser. Han var den förste haschrökaren i Sverige, trodde Greider. Och han var också tidigt en världsresenär. Redan när han var 14 år skickades han till USA för att undersöka om familjen kunde emigrera dit, men han kom tillbaka och konstaterade att det var lika fattigt i Amerika som hemma och flytten blev aldrig av. Hans far, Adolf, var en stor språkbegåvning som krävde att hela

familjen skulle tala engelska hemma. På så sätt lärde sig Dan Andersson tidigt språket.

År 1914 började han på Brunnsviks folkhögskola och anmälde sig då som skogsarbetare, vilket han också var när han kom dit. Det märkliga var att Greider, när han började gräva i Anderssonarkiv på olika håll hittade en okänd samling kärleksbrev till den unga Märta Larsson i ett arkiv i Uppsala – en dröm för en biograf. Romansen föll då Märta far inte kunde acceptera den bohemiske Andersson, som inte ville bli affärsbiträde, men de unga tu fortsatte att korrespondera i hemlighet, Dan Andersson från ett konstnärskollektiv på Styckjunkargatan i Stockholm, dit han flytt från Finnmarken. Greider hade ägnat mycken tid åt att gå omkring på gatorna där i närheten för att leta upp gamla adresser som fanns kvar och insupa atmosfären.

Den första delen av sin biografi ägnar han åt denna kärlekshistoria och åt Anderssons diktning, ofta inspirerad av Märta, först därefter skriver han en mera regelrätt biografi. Boken avslutas med ett avsnitt kallat ”Myten” som inleds med en dramatisk beskrivning av Dan Anderssons tragiska och oförutsedda död på Hotell Hellman i Klarakvarteren i Stockholm till följd av cyanväteförgiftning. Väggarna i hotellrummet hade nyligen besprutats med cyanväte mot ohyra som lagrats i sängkläderna. Också en annan man, Ellioth Eriksson, avled av samma skäl i rum nr 10. Dan Andersson sov i rum nr 11 och låg när man fann honom halvt utanför sängen som om han varit uppe på natten och sedan gått och lagt sig igen. Denna tragiska död gjorde i ett slag den tidigare praktiskt taget okända diktaren känd i hela landet, sade Göran Greider. Han var född 1888 och alltså endast 32 år när han dog.

Greider ville främst beteckna honom som en ”gränsvarelse”, som någon som ständigt var i rörelse, som ständigt förflyttade sig från en land till stad och tvärtom, som rastlöst bröt upp och sökte sig vidare – och tillbaka. Han underströk också, liksom han gjort även tidigare, Anderssons anknytning till Finland genom den finska invandringen till Dalarna, Värmland och Norge på 1500- och början av 1600-talet som lämnat många finska ortnamn efter sig; ytterligare sådana namn hittade Andersson själv på. Men denne svenska nationalskald var alltså egentligen finne, menade Greider, delvis i polemik med den storsvenskhet som var förhärskande ännu på tjugutalet även efter att vi förlorat Finland och unionen med Norge var upplöst.

Vad som djupast kännetecknade Dan Andersson var dock hans identifikation nedåt, med de understa i samhället, där finns det ingen tvekan. Ivar Lo Johansson dyrkade honom och gillade inte hans berömmelse, när den kom – han ville ha Dan Andersson för sig själv. Andersson skrev också i socialdemokratisk press och var vid sin död på väg till Social-Demokratens redaktion för att diskutera ett eventuellt medarbetarskap. Tidigare hade han skrivit i Ny tid, där politiska stycken under signaturen ”Black Jim” hade publicerats. Han var vänsterman, slog Greider fast och avslutade med att läsa en prosadikt om Dan Andersson ur sin egen samling med titeln ”Dan Andersson var inte svensk”.

Dan Andersson skrev om ett döende folk, skogsfinnarna, som en gång bosatte sig i de svenska ödemarkerna, skriver Greider. Också Dan Andersson kommer från Savolax i östra Finland, därför levde i hans inre den grekisk-ortodoxa kyrkans ljusa björkstammar och de finska bondeupproren mot bruksherrarna. Dan Andersson sjöng på ett främmande språk trots att det stavades på svenska. Var det därför han längtade till Indien, till Ganges stränder?

Hans eget hemland fanns inte mer och där det fanns rörde det sig mot glömska och utplåning. Kvar fanns bara något pörte, vålnader i den bottenlösa kolmilanatten och den finska trolldomen när korna släpptes ut på våren... skriver Greider: ”Dan Andersson är en av Sveriges nationalskalder. Men han var finne, längst inne djupast i sig själv var han finne och när vi hör hans dikter är vi alla finnar.”

Kerstin Vinterhed